

FIBULE DIN COLECȚIILE MUZEULUI ORĂȘENSC AIUD*

I. *Fibule din Dacia preromană*. Muzeul din Aiud deține un lot de fibule de tip Latène și roman, databile înainte de constituirea provinciei Dacia. Piese respective (ca și altele mai târzii) provin din localitatea Cetea (com. Galda de Jos, jud. Alba), aflată în Munții Apuseni la nord de cunoscuta cetate dacică de la Piatra Craivii. Descoperirile întâmplătoare, ca și cercetările de suprafață, au documentat existența în zona respectivă a unor complexe dacice împrăștiate pe terasele munților¹. Printre vestigiile recuperate încă din secolul trecut se numără și fibulele care vor fi prezentate în cele ce urmează.

Fibulele de tip Latène târziu (cat. nr. 1—3) sunt reprezentate de trei exemplare fragmentare confecționate din fier. Piese de acest tip executate din argint sau bronz, având resort bilateral și coardă exterioră au fost datate, în general, în sec. I. a.Ch.². Exemplarele din fier, având, în primul rând, un rol funcțional, au fost utilizate, probabil, o perioadă mai îndelungată.

Fibula nr. 4, având resort bilateral și coardă interioară, constituie un tip aparte al pieselor de tip Latène târziu. Exemplarele de acest fel își fac apariția în a doua jumătate sau ultimul sfert al sec. I a.Ch., fiind utilizate și în prima jumătate a sec. I e.n. Această datare este sprijinită de descoperirile din ultimul nivel al așezării dacice de la Sprâncenata (jud. Olt)³. Alte exemplare, similare provin din cetatea de la Piatra Craivii⁴, aflată în apropiere.

Fibulele de tip linguriță (nr. 7—8) au fost definite ca atare de Oct. Floca⁵. El a sesizat pentru prima dată faptul că fibulele-linguriță constituie un tip aparte și nu trebuie confundate cu piesele de tip Nauheim (confuzie care se menține și în prezent), primele fiind confecționate din două bucăți de metal (corpul fibulei și resortul cu acul), pe când ultimele sunt executate dintr-o singură bucată. În funcție de aso-

* Fibulele prezentate în acest articol au fost oferite spre publicare de către Mathilda Takács de la Muzeul din Aiud. Fibulele dacice și cele romane, databile în sec. I p.Ch. (cat. nr. 1—13) au fost determinate de A. Rustoiu. Fibulele din Dacia romană (cat. nr. 14—29) au fost determinate de M. Takács și S. Cociș.

¹ D. Berciu, I. Berciu, în *Apulum*, II, 1943—1945, p. 22—24; *ErdRep*, p. 54—55, nr. 9; I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 190, nr. 26, p. 211, nr. 13, p. 223, nr. 14, p. 235, nr. 9.

² K. Horedt, în *Dacia*, N.S., XVII, 1973, p. 133—136, tip A 200; M. Turcu, în *București*, 5, București, 1967, pl. II/4.

³ C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, București, 1986, p. 63—65.

⁴ Inedite. Informații V. Moga pentru care îi mulțumim și pe această cale.

⁵ Oct. Floca, *Contribuții la cunoașterea tezaurilor de argint dacice*, București, 1956, p. 31—32.

cierile cu alte tipuri de artefacte, în tezaure sau aşezări, fibulele-linguriţă pot fi datate la sfârşitul sec. I a.Ch. şi în prima jumătate a sec. I p.Ch., unele exemplare fiind utilizate şi mai târziu⁶.

Fibulele de tip Langton-Down (cat. nr. 5—6) se numără printre cele mai timpurii piese romane pătrunse în Dacia preromană⁷. Exemplarele de la Cetea sunt singurele descoperite până acum în spaţiul intracarpatic.

Fibulele puternic profilate (cat. nr. 9—13), având portagrafa ajurată sau plină, constituie un tip răspândit în Dacia preromană⁸. Ele au fost importate din provinciile dunărene şi au cunoscut o perioadă de maximă utilizare în prima jumătate a sec. I p. Ch. fiind folosite însă până la cucerirea Daciei şi mai târziu⁹.

II. *Fibule din Dacia romană*. Deşi nu este exclus ca unele din fibulele, mai sus prezentate, să fi fost folosite şi în epoca romană, datorită necunoaşterii contextului arheologic am optat numai pentru piesele care cu siguranţă pot fi atribuite acestei perioade.

Cu excepţia pieselor de la Cicău (2), Aiud (1), Noşlac (1), restul provin din vechea colecţie a muzeului. Din punct de vedere tipologic, ele sunt destul de variate, fiind caracteristice provinciilor dunărene: Noricum, Pannonia, Moesia şi Dacia. Sunt executate din două bucăţi (excepţie piesa nr. 14) din bronz prin turnare în tipare. Încadrarea tipologică şi cronologică a fost stabilită prin analogii cu fibule descoperite în situri bine datate din Dacia şi Imperiu.

CATALOG¹⁰

1. Fier, fragmentară. L = 6,5 cm. Resortul bilateral fragmentar păstrează încă trei spire. Arcul este aplatizat, iar portagrafa rectangulară. Fibulă, de tip Latène târziu. Analogii: Căţelu Nou¹¹, Sighişoara-Wietenberg¹². Datate: sec. I a.Ch. — I p. Ch. Cetea. M. Aiud, nr. inv. A 2608. Inedită (Fig. 1/1).

2. Fier, fragmentară. L = 6,9 cm. Resortul lipseşte. Arcul filiform uşor aplatizat. Portagrafa este trapezoidală. Acelaşi tip; datate şi localizare ca fibula de la nr. 1. M. Aiud, nr. inv. 2594. Inedită (Fig. 1/2).

⁶ A. Rustoiu, în *Tibiscum*, VIII, 1993, p. 142—143; idem, în *Apulum*, XXVI, 1989, p. 138—141.

⁷ S. Cociş, în *ActaMP*, VIII, 1984, p. 150, care le numeşte fibule de tip Nertomarus. Pentru exemplare descoperite în Imperiul roman, vezi L. Lerat, *Les fibules d'Alesia dans les Musées d'Alis-Sainte-Reine*, în *Bibliothèque Pro Alesia*, VII, Dijon, 1979, p. 37—40; E. Ettlinger, *Die römischen Fibeln in der Schweiz*, Bern, 1973, tip 23; M. Feugère, *Les fibules en Gaule Méridionale*, Paris, 1985, p. 262—264.

⁸ S. Cociş, *op. cit.*, p. 150—151; A. Rustoiu, în *EphemNap*, IV, 1994, p. 28, nota 33.

⁹ S. Cociş, *loc. cit.* Pentru alte zone din Imperiu vezi E. Ettlinger, *op. cit.*, tip 13; R. Košević, *Antičke fibule s produkcija Šiška*, Zagreb, 1980, p. 20—24, tip II; D. Bojović, *Rimske fibule Singidunuma*, Beograd, 1983, p. 31—35.

¹⁰ Pieseile vor fi prezentate după sistemul *Corpus Signorum Imperii Romani*.

¹¹ V. Leahu, în *CA*, II, 1965, p. 61, fig. 39/6.

¹² K. Horedt, C. Seraphim, *Die prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighişoara-Schäsburg*, Bonn, 1971, pl. 63/3—4.

3. Fier, fragmentară. L = 4,9 cm. Aceeași descriere, tip, date și localizare ca fibulele de la nr. 1 și 2. M. Aiud, nr. inv. A 2607. Inedită (Fig. 1/3).

4. Bronz, întreagă. L = 3 cm. Resort bilateral format de 11 spire, coardă interioară. Arcul este aplatizat și port-agrafa plină. Fibulă de tip Latene târziu cu coardă interioară. Analogii: Piatra Craivii¹³, Sprâncenata¹⁴. Dată: a doua jumătate a sec. I a.Ch. — prima jumătate a sec. I p.Ch. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2596. Inedită (Fig. 1/4).

5. Bronz, fragmentară. L = 3,7 cm. Resortul a fost protejat într-un tub. Arcul este aplatizat și ornamentat cu incizii longitudinale. Portagrafa ajurată este fragmentară. Fibulă de tip Langton-Down. Analogii: Poiana (jud. Galați)¹⁵, Ocnița¹⁶. Dată: sfârșitul sec. I a.Ch. — jumătatea sec. I p.Ch. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2598. Inedită (Fig. 1/5).

6. Bronz, întreagă. L = 6,2 cm. Resortul protejat într-un tub. Capul arcului bombat. Arcul aplatizat și ornamentat cu incizii longitudinale. Portagrafa ajurată. Fibulă de tip Langton-Down. Analogii: Poiana (jud. Galați)¹⁷, Ocnița¹⁸. Dată: sfârșitul sec. I a.Ch. — jumătatea sec. I p.Ch. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2595. Bibliografie: M. Róska, în *KözlCluj*, IV, 1—2, 1944, p. 55, fig. 6/6 (Fig. 1/6).

7. Bronz, fragmentară. L = 6,6 cm. Resortul lipsește. Arcul aplatizat este ornamentat cu striuri longitudinale; capul arcului în formă de lingură. Portagrafa este plină. Fibulă de tip lingurintă. Analogii: Căpâlna¹⁹, Tilișca²⁰, Sprâncenata²¹, Răcățiu²². Dată: sfârșitul sec. I a.Ch. — prima jumătate a sec. I p.Ch. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2605, Inedită (Fig. 1/7).

8. Bronz, fragmentară. L = 6 cm. Aceeași descriere, tipologică, analogii și date ca fibula de la nr. 7. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2597. Inedită (Fig. 1/8).

9. Bronz, fragmentară. L = 5,7 cm. Piesă executată dintr-o singură bucată de metal. Resort bilateral fragmentar (se păstrează trei spire) protejat de o placă. Coarda exterioară era susținută de un cârlig. Arcul este prevăzut cu un nod, iar portagrafa este ajurată. Piciorul este ornamentat cu un buton. Fibulă puternic profilată. Analogii: Șimleu Silvaniei²³, Poiana (jud. Galați)²⁴, Singidunum²⁵. Dată: sec. I p.Ch. Probabil Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 31 (?). Inedită (Fig. 1/9).

10. Bronz, fragmentară. L = 5,7 cm. Aceeași descriere, tipologică, analogii și date ca fibula de la nr. 9. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 4269. Inedită (Fig. 1/10).

11. Bronz, fragmentară. L = 6,8 cm. Fibulă asemănătoare celor de la nr. 9 și 10, dar portagrafa este plină. Fibulă puternic profilată. Analogii: Ocnița²⁶, Răcățiu²⁷, Singidunum²⁸. Dată: sec. I p.Ch. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 4372. Inedită (Fig. 1/11).

12. Bronz, fragmentară. L = 6,1 cm. Fibulă asemănătoare cu cea de la nr. 11, dar nodul de pe arc este ornamentat. Același tip, analogii, date ca fibula precedentă. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2599. Inedită (Fig. 1/12).

13. Bronz, fragmentară. L = 4,5 cm. Aceeași descriere, analogii, date ca fibula de la nr. 11. Cetea, M. Aiud, nr. inv. A 2601. Inedită (Fig. 1/13).

14. Bronz, fragmentară. L = 4,5 cm. Piesă executată dintr-o singură bucată, are resortul format din 8 spire. Capul mare, lățit. Pe corp două nodozități. Piciorul

¹³ Exemplare inedite (vezi nota 4).

¹⁴ C. Preda, *op. cit.*, pl. LII/9.

¹⁵ R. Vulpe și colab., în *SCIV*, II, 1951, p. 190, fig. 24/6.

¹⁶ D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, pl. 4/1.

¹⁷ R. Vulpe, E. Vulpe, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, fig. 106/18, 108/14.

¹⁸ D. Berciu, *op. cit.*, pl. 67/7.

¹⁹ I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989, pl. 96/1—3.

²⁰ N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Căpânaș*, București, 1989, pl. 26/16.

²¹ C. Preda, *op. cit.*, pl. LII/1—2, 4—5.

²² V. Căpitanu, în *Carpica*, XVI, 1984, fig. 1/4—12, 2/1—6.

²³ Al. V. Matei, în *ActaMP*, III, 1979, p. 17, pl. VI/1.

²⁴ R. Vulpe și colab., în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 190, fig. 24/4.

²⁵ D. Bojović, *loc. cit.*

²⁶ D. Berciu, *op. cit.*, pl. 20/5, 7.

²⁷ V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 66, fig. 4/1—2.

²⁸ D. Bojović, *loc. cit.*

în formă de cadru triunghiular. Fibulă norico-pannonică cu două nodozități. Varianta Garbsch 236c, Magdalensberg²⁹. Începutul sec. II p.Ch. Spálnaca. M. Aiud, nr. inv. A 3278. Inedită (Fig. III/14).

15. Bronz, fragmentară. L = 3,5 cm. Capul ușor lătit, pe corp, două aripioare încadrate de o creastă. Piciorul filiform. Portagrafa dreptunghiulară. Fibule cu aripioare norico-pannonică, varianta Garbsch 238 q. Porolissum³⁰, Wagna³¹. Începutul sec. II p.Ch. Cetea. M. Aiud, nr. inv. A 2603. Inedită (Fig. III/15).

16. Bronz, fragmentară. L = 4,2 cm. Capul mult lătit este protejat de o plăcuță dreptunghiulară. Pe corp o nodozitate. Piciorul filiform se termină într-un buton supraînălțat. Portagrafa trapezoidală. Fibulă puternic profilată, varianta cu plăcuță la cap, Cluj-Napoca³², Lauriacum³³. Prima jumătate a sec. II p.Ch. Sântimbru. M. Aiud, nr. inv. A 3286 (intrat în colecție în anul 1889/90). Inedită (Fig. III/16).

17. Bronz, fragmentară. L = 4,8 cm. Se păstrează o parte din corp cu o nodozitate aplatizată. Piciorul filiform, se termină într-un buton. Portagrafa dreptunghiulară. Fibulă puternic profilată varianta Okórag. Cășeu³⁴, Lauriacum³⁵. Prima jumătate a sec. II p. Ch. Roșia Montană. M. Aiud, nr. inv. A 3293, intrat în colecție în anul 1889—90. Inedită (Fig. III/17).

18. Bronz, întreagă. L = 4,3 cm. Resortul format din 8 spire. Capul mic, fațetat, este protejat de o plăcuță dreptunghiulară. Corpul, de asemenea, fațetat cu o nodozitate la bază. Piciorul este trapezoidal fiind ornamentat cu incizii în formă de dinți de lup. Portagrafa dreptunghiulară. Fibulă puternic profilată varianta cu piciorul trapezoidal. Cluj-Napoca³⁶, Augst³⁷. Prima jumătate a sec. II p.Ch. M. Aiud, nr. inv. A 12.246. Bibliografie: I. Winkler, Mathilda Takács, I. Păiș, în *Apulum*, XVIII, 1979, p. 154, fig. 15/1 (Fig. III/18).

19. Bronz, fragmentară. L = 3,6 cm. Capul semicircular este ornamentat cu incizii în formă de dinți de lup. Corpul, îndoit în forma literei D, este fațetat. Piciorul, de asemenea, fațetat se termină într-un buton „retezat”. Portagrafa înaltă și dreptunghiulară. Fibulă cu genunchi, varianta cu capul semicircular. Cluj-Napoca³⁸, Singidunum³⁹. Prima jumătate a sec. II p.Ch. Aiud (*villa rustica*?). M. Aiud, nr. inv. A 14.174. H. Ciugudeanu, în *Apulum*, XVI, 1978, p. 44, fig. 1/4 (Fig. III/19).

20. Bronz, fragmentară. L = 4,1 cm. Capul semicircular. Corpul în formă de D. Piciorul se termină cu un buton retezat. Portagrafa înaltă și dreptunghiulară. Același tip cu piesa nr. 19. Noșlac (așezare sec. VI—VII?). M. Aiud, nr. inv. A. 6398. Bibliografie: M. Rusu, în *Dacia*, VI, 1962, fig. 2/23 (Fig. IV/20).

21. Bronz, fragmentară. L = 4,6 cm. Capul, lătit semicircular, este ornamentat cu un rând de incizii în formă de dinți de lup și două rânduri de incizii semicirculare. Corpul îndoit în forma literei D. Piciorul se termină cu un buton. Portagrafa înaltă și dreptunghiulară. Același tip cu piesa nr. 19. Cetea. M. Aiud, nr. inv. A 3298. Inedită (Fig. IV/21).

22. Bronz, fragmentară. L — 3,4 cm. Resortul format din 10 spire, este protejat de o rolă. Capul mic semicircular. Corpul îndoit în forma literei D. Piciorul se termină cu un buton. Portagrafa dreptunghiulară și înaltă. Fibulă cu genunchi, varianta cu resortul în rolă. Cluj-Napoca⁴⁰, Pannonia⁴¹. A doua jumătate

²⁹ J. Garbsch, în *Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte*, 11, 1965), p. 34—35.

³⁰ N. Gudea, în *ActaMP*, XIII, 1989, p. 597, nr. 8, pl. CLXXXV/8.

³¹ J. Garbsch, *op. cit.*

³² Atelier de fibule; săpături inedite S. Cociș, V. Voișian, Viorica Rusu-Bolin-deț, 1994.

³³ W. Jobst, în *Forschungen in Lauriacum*, 10, 1975, p. 26, pl. I/10.

³⁴ D. Isac, S. Cociș, în *EphemNap*, V, 1955, pl. II/4 (sub tipar).

³⁵ W. Jobst, *op. cit.*, p. 28, pl. I/6.

³⁶ Vezi supra nota 4.

³⁷ E. Riha, (*Forschungen in Augst*, 3, 1979), p. 75, pl. 10/261.

³⁸ Vezi supra nota 4.

³⁹ D. Bojović, *Rimske fibule Singidunuma*, Beograd, 1983, p. 54, pl. XII/165—175; pl. XX, pl. XX/176—186.

⁴⁰ Informație amabilă C. Opreanu.

⁴¹ E. Paték, *DissPann*, II, 19, 1942, p. 62, pl. XXII/13—14.

a sec. II — începutul sec. III p.Ch. Cicău (*villa rustica*). M. Aiud, nr. inv. A 1802. Bibliografie: Iudita Winkler, Mathilda Takács, I. Păiș, *op. cit.*, p. 155, fig. 15/2 (Fig. IV/22).

23. Bronz, fragmentară. L = 3,7 cm. Resortul, format din 10 spire, este protejat de o rolă. Capul mic semicircular. Corpul, îndoit în forma literei D, este fațetat. Piciorul, de asemenea, fațetat, se termină drept. Portagrafa dreptunghiulară. Același tip cu piesa nr. 22. Transilvania. Colecția Szathmany P. Karoly, 1860—1880. M. Aiud, nr. inv. A 34. Inedită (Fig. IV/23).

24. Bronz, fragmentară. L = 3,3 cm. Resortul, format din 10 spire, este protejat de o rolă. Capul mic semicircular. Corpul, îndoit în forma literei D, este fațetat. Piciorul, de asemenea, fațetat, se termină într-un buton. Portagrafa în formă de cârlig. Porolissum⁴², Singidunum⁴³. Fibulă cu genunchi, varianta cu resortul în rolă. A doua jumătate a sec. II — începutul sec. III p.Ch. Zagon (jud. Covasna). M. Aiud, nr. inv. A 3587. Inedită (Fig. IV/24).

25. Bronz, fragmentară. L = 5,5 cm. Sistemul de închidere prin balama, prinsă în tub. Capul semicircular este ornamentat cu două incizii oblice și un semicerc. Corpul are două rânduri de nervuri longitudinale puternic reliefate și două aripi. Piciorul, fațetat, este înălțat și se termină în buton. Portagrafa înaltă și crestată. Fibulă cu genunchi, varianta cu aripi. Potaissa⁴⁴, Singidunum⁴⁵. Al treilea sfert al sec. II — primul sfert al sec. III p.Ch. Cetea. M. Aiud, nr. inv. A 3285. Inedită (Fig. IV/25).

26. Bronz, fragmentară. L = 5,4 cm. Capul este în formă de trompetă. Pe corp are o proeminență cu cinci creștături. Piciorul, triunghiular, se termină cu un buton supraînălțat. Fibulă trompetă, varianta cu placă la cap. Buciumi⁴⁶, Siscia⁴⁷. A doua jumătate a sec. II p.Ch. Cetea. M. Aiud, nr. inv. A 2606. Bibliografie: S. Herepei, în *AFM*, II, 1, 2903, pl. VVIII, 254, (Fig. V/26).

27. Alamă (?), fragmentară. L = 6 cm. Sistemul de închidere prin balama. Capul mic îngust. Corpul dreptunghiular are marginile înălțate și ornamentate cu zimți. Fibulă Aucissa târzie. Gallia⁴⁸. Prima jumătate a sec. II p.Ch. Zagon (jud. Covasna). M. Aiud, nr. inv. 3586. Inedită (Fig. V/27).

28. Bronz, fragmentară. L = 4,4 cm. Sistemul de închidere prin balama. Piesa are la cap un mic buton dreptunghiular. Corpul trapezoidal cu două rânduri de incizii longitudinale în formă de V. La bază două creste. Piciorul, dreptunghiular, este fațetat. Portagrafă tubulară. Fibulă în formă de T, varianta cu corpul trapezoidal. Ilișua⁴⁹, Pannonia⁵⁰. Ultimul sfert al sec. II — primul sfert al sec. III p.Ch. Aiud (loc. Cetățuie). M. Aiud, nr. inv. A 1352. Inedită (Fig. V/28).

29. Bronz, fragmentară. L = 3,6 cm. Sistemul de închidere prin balama. Piesa are la cap un buton. Brațele scurte se termină cu câte o nodozitate. Corpul format din două elemente. La bază avea o nervură unghiulară. Fibulă în formă de T, cu corpul din două elemente. Cluj-Napoca⁵¹, Singidunum⁵². Prima jumătate a sec. III p.Ch. Transilvania. M. Aiud, nr. inv. A 5041. Inedită (Fig. V/29).

MATHILDA TAKÁCS — SORIN COCIȘ — AUREL RUSTOIU

⁴² N. Gudea, V. Lucăcel, în *ActaMP*, III, 1979, p. 359, pl. VIII/87.

⁴³ D. Bojović, *op. cit.*, p. 55, pl. XXV/234.

⁴⁴ Informație amabilă M. Bărbulescu.

⁴⁵ D. Bojović, *op. cit.*, p. 58, pl. XXVIII/260—261 (dar numai analogie apropiată ca tip nu și variantă).

⁴⁶ N. Gudea, V. Lucăcel, *op. cit.*, p. 356, pl. V/50.

⁴⁷ R. Koscević, *Antičke fibule s produkcja Siska*, Zagreb, 180, p. 25—27, pl. XXII/163—168.

⁴⁸ M. Feujere, în *Revue Archéologique de Narbonaise*, Suppl. 12, 1985, pl. 141/1769.

⁴⁹ D. Protase, S. Cociș, C. Gaiu, în *Revista Bistriței*, VII, Bistrița, 1993, p. 53, fig. 4/52.

⁵⁰ E. Paték, *op. cit.*, 65, p. 98, pl. XXIV/7.

⁵¹ Informație amabilă V. Popa.

⁵² D. Bojović, *op. cit.*, p. 73, pl. XL/378.

LES FIBULES PROVENANT DES COLLECTIONS
DU MUSÉE DE LA VILLE D'AIUD

(Résumé)

Les auteurs présentent un groupe de fibules, qui font partie des anciennes collections du Musée de la ville d'Aiud.

Les pièces nos. 1—4 et 7—8 sont de type Latène tardif. Les autres appartiennent à l'époque romaine: nos. 5—6 (type Langton-Down) et 9—13 (puissamment profilées) ont circulé dans la Dacie au Ier s.ap. J.-C., donc avant la conquête romaine, les autres appartiennent au IIe—IIIe s.ap. J.-C. pendant que la Dacie faisait partie de l'Empire.

La catalogue a été conçu en suivant le système du *Corpus Signorum Imperii Romani*.

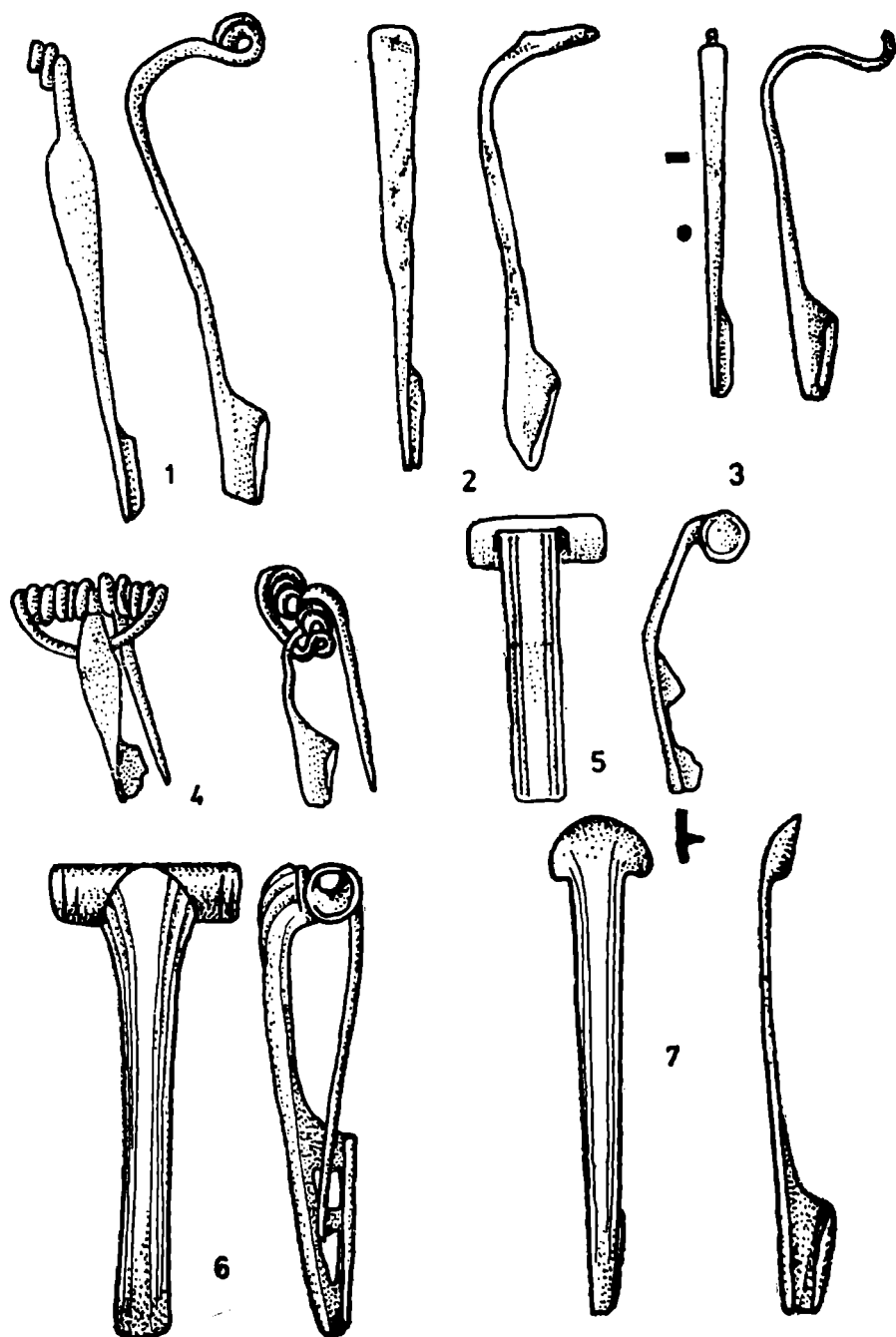

Fig. I. Fibule în Dacia preromană.

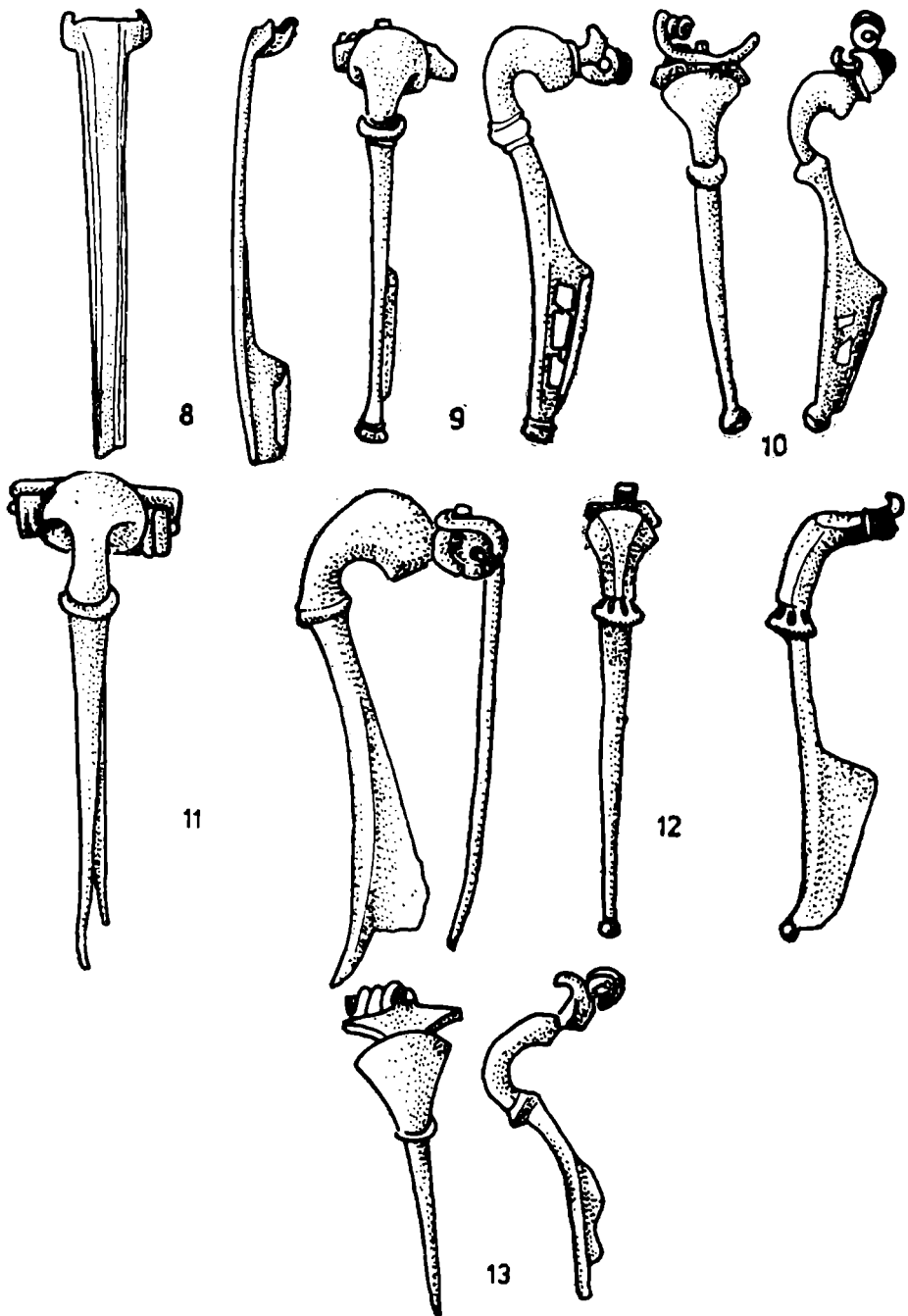

Fig. II. Fibule din Dacia preromană.

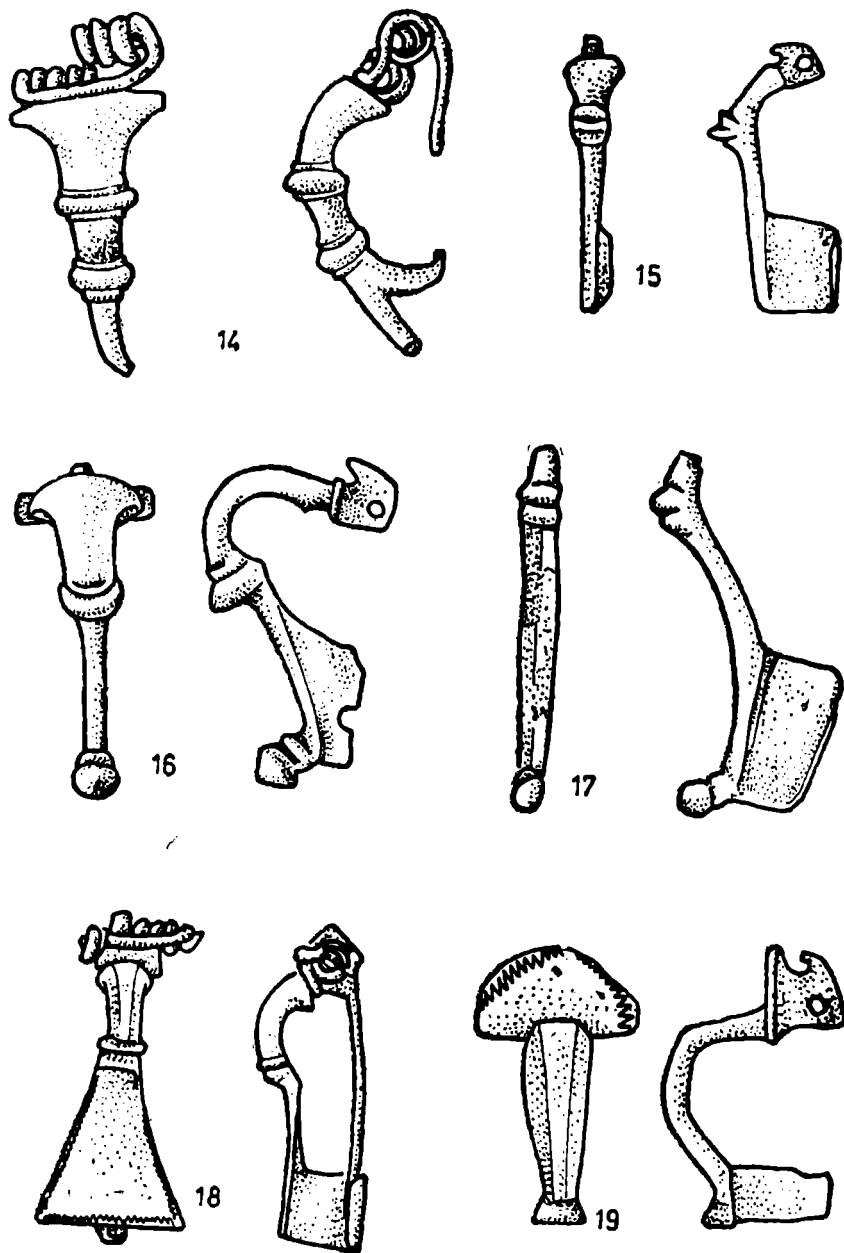

Fig. III, Fibule din Dacia romană.

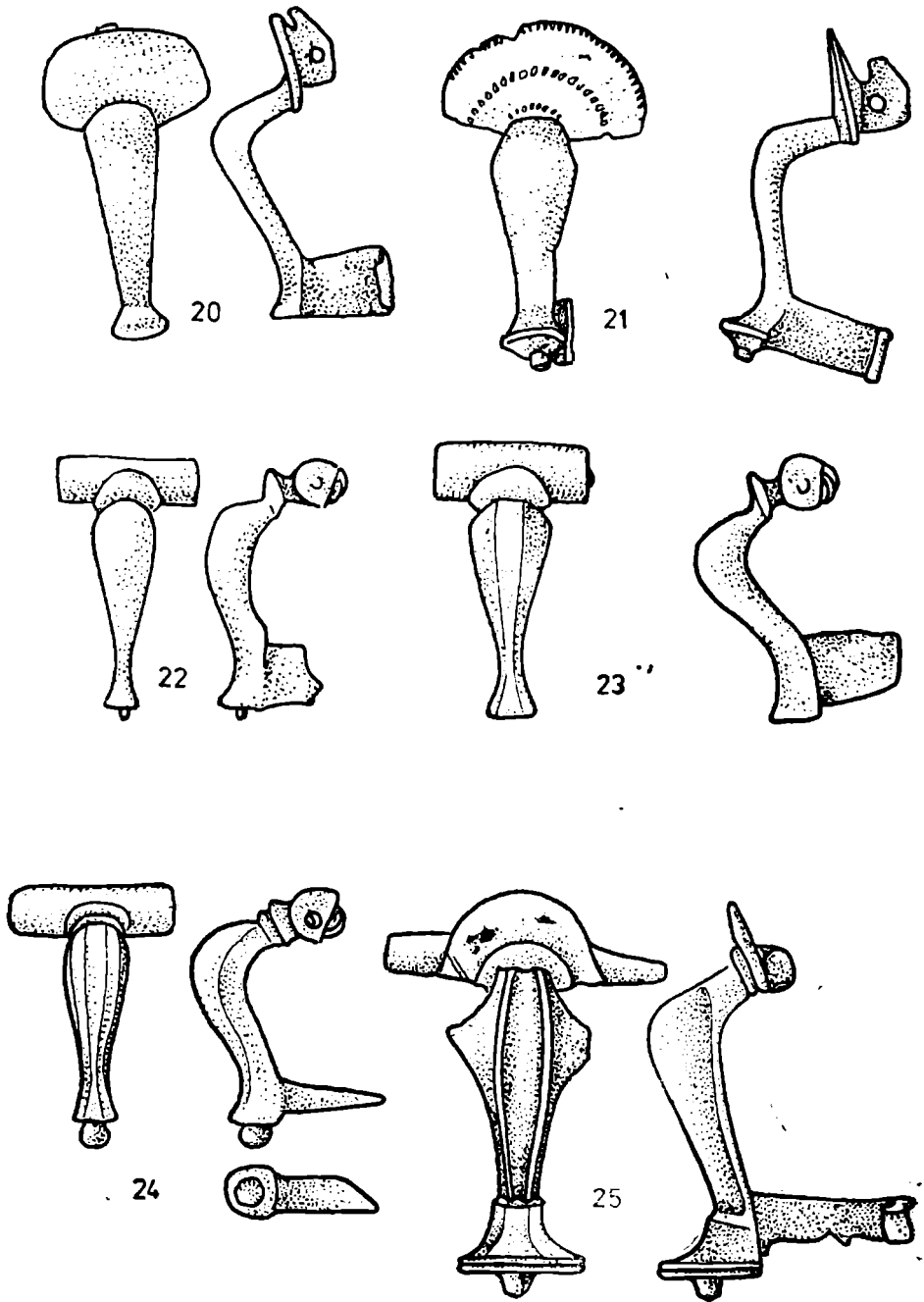

Fig. IV. Fibule din Dacia romană.

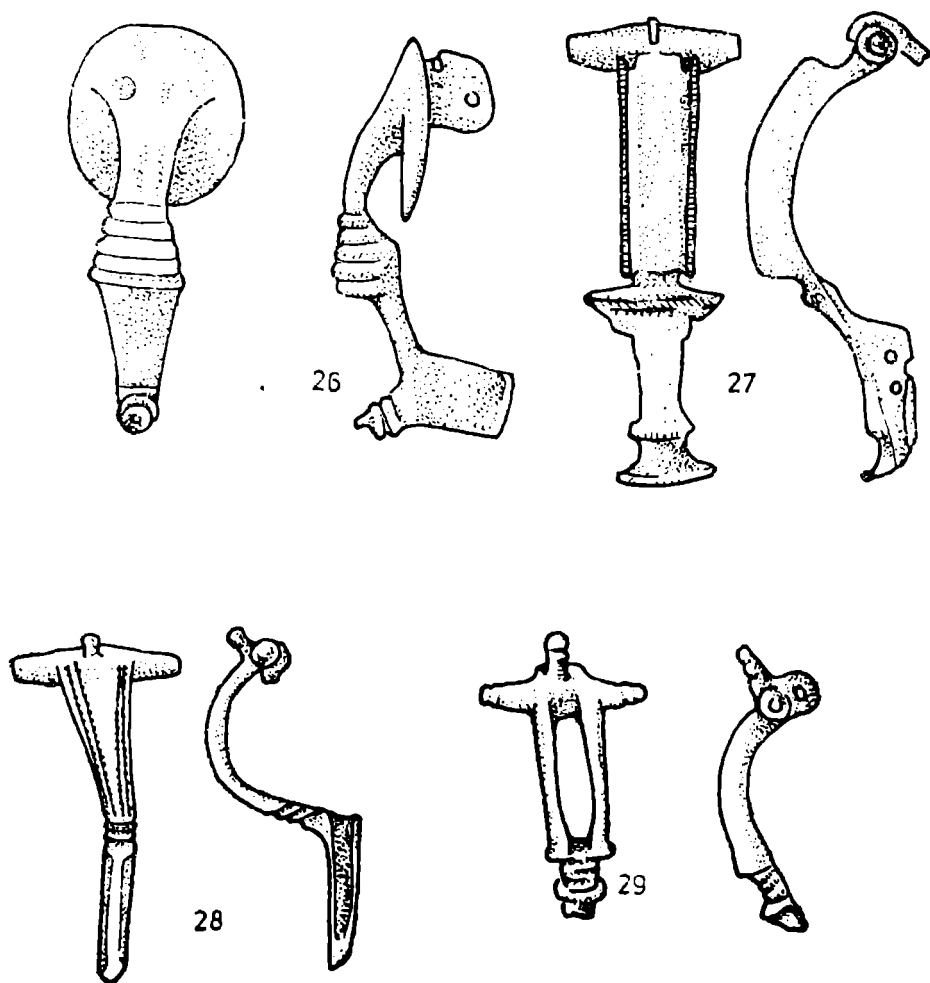

Fig. V. Fibule din Dacia romană.